

Fehérek, keresztények, heterók...

Röviddel azután, hogy az ATV-n sugárzott beszélgetésből kiragadott mondataim nyomán kirobbant az utóbbi évek legabszurdabb és legostobább politikai hisztériája, a *The Guardian* internetes oldalán megjelent egy figyelemre méltó elemzés az orbáni politikáról. A cikkben¹ a szerző Nick Cohen a következőket írja: „Amikor a jobboldal »keresztény Európáról« vagy »keresztény hagyományokról« beszél ... akkor a kereszténységet a »fehér« szinonimájaként használja. Amikor Orbán a »keresztény Európa« védelméről beszél, akkor nem egy vallási dogmát védelmez – a magyaroknak csak mintegy 15 százaléka jár hetente templomba. Sokkal inkább a fasiszta összeesküvés-elmélet modern változata mellett érvel.”

Most képzeljük el egy pillanatra, mi történt volna, ha ezt én mondtam volna... De persze ennek a gyűlölködő politikai hisztériának az elemzését – már a személyes érintettség okán is – meghagyom másnak. Beszéljünk inkább a lényegről. Noha a lényegről nagyon nehéz beszélni. És nem elsősorban azért, mert a kormány teljes mértékben uralja a médiát, s ellehetetlenít minden ellenzéki megnyilvánulást. Hanem elsősorban azért, mert a kormánypárt és annak intellektuális holdudvara nem képes, nem hajlandó racionális

vitára. Helyette kijátssza az emberek félelmeit és érzelmeit, csúsztat, kiforgatja mások szavait, valótlan híreket terjeszt, megfélemlít, megbélyegez, gyűlöletet kelt, minden rendelkezésére álló eszközzel akadályozza az értelmes beszédet. Mindemellett alantas indulatokat keltő durva, vulgáris nyelvet használ. Gondoljunk bele: észérvekkel vitatkozni Bayer Zsolttal, Gajdics Ottóval, Szakács Árpáddal és társaival... Ennek ellenére nincs más esély és lehetőség, mint újra és újra megpróbálni.

Az elmúlt években Magyarországon és szerte a világban könyvtárnyi elemzés született a populizmusról, az illiberalizmusról, s ezekben az elemzésekben Lengyelország mellett mindig kitüntetett szerepet játszott az orbáni politika. Így jól ismerjük a korrupció szerepét és működési mechanizmusát az orbáni rendszerben, azt, ahogyan felszámolták az igazságszolgáltatás függetlenségét, megszüntették a mediaszabadságot, véget vetettek a kutatás és a tudomány szabadságának. Van azonban még egy nagyon jelentős sajátossága az orbáni rendszernek, amiről viszonylag kevesebbet szoktunk beszélni, vagy csak kisebb jelentőséget tulajdonítunk neki.

Orbán a párizsi *Charlie Hebdo* elleni borzalmas merénylet után megérezte annak a lehetőségét, hogy félelem- és gyűlöletkeltésből, idegenellenességből hatékony politikai stratégiát lehet kovácsolni. Kíméletlen média- és

¹ <https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/feb/08/hungary-now-for-the-new-right-what-venezuela-once-was-for-the-left>

propagandakampányt indított a menekültekkel, a bevándorlókkal, az Európán kívüliekkel, a muzulmánokkal szemben. És ugyan ma már ez a kampány, a bevándorlókkal való ijesztgetés egyre inkább hiteltelen és nevetséges, összességében azonban mindenképpen sikeres. Már a kormány szempontjából. Mert a társadalom szempontjából katasztrófális következményekkel járt. Ugyan a magyar társadalom már ezt megelőzően is erősen megosztott volt, de ettől kezdve mindent elöntött a gyűlölet, és a társadalmi polarizáció újabb dimenzióval bővült. Ma, amikor a Petőfi Irodalmi Múzeum, a NAT vagy éppen a színházaktól megvont állami támogatások nyomán látjuk, hogy intézményes szinten hova fajult a „kulturális háború”², nem árt emlékeztetni ennek a folyamatnak a kezdeteire. Nevezetesen arra az időszakra, amikor Orbán „megvilágosodott”, hogy a tágan értelmezett kultúra elfoglalása és leigázása elkerülhetetlen rendszere kiépítése szempontjából, hogy akkor képes hatalmon maradni, ha a politikai rendszert kulturális korszakká tudja transzformálni. E felfogás teoretikusai, Békés Márton, Demeter Szilárd, Szakács Árpád és mások nyilván mindenekelőtt az irodalomra, a színházra, a művészetekre, ezek intézményeire gondoltak, a kultúrának azonban van egy másik, tágabb értelmezése is. Az, amelyik a mindennapi élet viselkedési, magatartási mintáira, az „*ordinary people*”, a köznapi emberek értékeire, felfogásaira, világképére, a közö-

sen birtokolt értékekre és normákra vonatkozik. S Orbán a kultúrának erről a dimenziójáról sem feledkezett meg, a mai napig határozott intézkedésekkel korlátozza a mindennapi élet szabadságát, s igyekszik a sokféle magyar társadalomra egységes, homogén kulturális elképzeléseket, felfogásokat rákényszeríteni.

A miniszterelnök a Fidesz 2019. évi kongresszusán foglalta össze, hogy mit jelent számára a keresztény szabadság, a keresztény demokrácia³. A következőket mondta: „Ezt a második rendszerváltást nevezhetjük keresztény rendszerváltásnak is, mert a liberális szabadság helyett a keresztény szabadság szellemében rendeztük be. A keresztény szabadság a politikában nem valami elvont dolog. Nagyon is konkrét, érthető és kézzelfogható. Világpolgárság helyett hazafiak. Internacionalizmus helyett hazaszeretet. Azonos neműek kapcsolatának propagálása helyett házasság és család. Drogliberalizáció helyett gyermekeink védelme. Migráció helyett határvédelem. Bevándorlók helyett magyar gyerekek. Multikulturális zagyvalék helyett keresztény kultúra. Erőszak és terror helyett rendezettség és biztonság. December 5-i nemzetárulás helyett nemzetegyesítés. Ez a keresztény szabadság.” Ennél átfogóbb kirekesztő politikai programot nehéz lett volna megfogalmazni. Ez a program olyan országot vetít elénk, amelyben csak a fehérek, a keresztények, a heterók érezhetik

² https://index.hu/kultura/2020/02/14/szakacs_arpad_a_magyar_kultura_ellensegei/

³ <https://www.kormany.hu/hu/a-miniszterelnok/beszedekek-publikaciok-interjuk/orban-viktor-beszede-a-fidesz-magyar-polgari-szovetseg-xxviii-kongresszusan>

Orbán Viktor miniszterelnök fogadja az Európa jövője című, budapesti nemzetközi konferencia több előadóját, Douglas Murray brit konzervatív író, szerkesztőt, Stephen K. Bannont, Donald Trump amerikai elnök volt kampányfőnökét és vezető stratégáját, valamint David P. Goldman amerikai közgazdászt az Országházban 2018. május 24-én. Középen Gulyás Gergely, a Miniszterelnökséget vezető miniszter. (MTI Fotó: Miniszterelnöki Sajtóiroda / Szecsódi Balázs)

otthon és biztonságban magukat. Ez az európai szélsőjobboldal, a fehér nacionalisták⁴, az *alt-right* mozgalom ideológiája. Orbán ily módon fordított hátat az európai konzervativizmus hagyományainak, morálitásának, korábbi elvbarátainak.

Ezzel a világgéppel szemben nagyon világosan kell fogalmazni. Egyértelművé kell tennünk, hogy egy nemzethez, egy politikai közösséghez tartozni nem bőrszín, nem vallás és nem szexuális identitás kérdése. A társadalom tagjai között ilyen alapokon nem lehet különbséget tenni. Ha ugyanis egy kormány, egy politikai párt ilyen kategóriákra építi politikáját, az tudatosan kirekeszt másokat. Azért hoz létre ilyen kategóriákat, mert ezek alapján szét tudja hasítani, polarizálni tudja a társadalmat. Az Orbán-féle keresztény szabadság mások mindennapi életének, a mindennapi élet szabadságának a korlátozásából, elnyomásából, felszámolásából áll. A modern

társadalmat ugyanis nem az egyformaság, hanem éppen ellenkezőleg a sokféleség jellemzi. Orbán beszélhet ugyan „multikulturális zagyvalékról”, de ettől a tény tény marad. Európa, és benne Magyarország kulturálisan, társadalmilag, etnikailag, vallásilag stb. megváltoztathatatlanul sokféle. Jan-Werner Müller, a princetoni egyetem professzora mutatott rá legutóbb⁵, hogy a kulturálisan homogén, autentikus ember eszméje csupán a politikai fantázia terméke. De veszélyes terméke, tesszem hozzá én. Persze Orbán pontosan tudja ezt, és tudatosan élezi ezt a veszélyt. Hiszen tudja, hogy a választásokon hatalomra jutott diktatúrák (*elected dictatorship*) csak akkor tudnak hosszabb távon hatalmon maradni, ha képesek a kulturális intézmények, stílusok, értékek és normák egyneműsítésére, homogenizálására s minden ettől eltérő felfogás kirekesztésére, meg-

⁴ <https://www.economist.com/the-economist-explains/2019/08/14/what-is-white-nationalism>

⁵ <https://www.theguardian.com/politics/2020/feb/14/anti-populism-politics-why-champions-of-civility-keep-losing>

bélyegzésére. Nem elég neki a demokrácia intézményrendszerének kiforgatása, a civil szervezetek ellehetlenítése, elengedhetetlen szüksége van a polgárok mindennapi életének gyarmatosítására is. Ezért van szüksége a végletekig feszített társadalmi, kulturális polarizációra, az ellenségképekre, a legprimitívebb Bayer Zsolt-, Kövér László-féle⁶ alantas gyűlöletpolitikára⁷. Az orbáni politika ugyanis éppen arra nem képes, ami a politika lényege, nevezetesen a társadalmon belüli különböző nézetek, felfogások, elképzelések, értékek és normák közötti közvetítésre, konszenzusok létrehozására. Orbán a kereszténység filozófiáját durván megerőszkolva a politikai, ideológiai ellenfeleket ellenségnek tekinti, és a kereszténység kizárólagosságára hivatkozva a kirekesztésükre törekszik. De ezzel szembefordul a keresztények többségével is, akik elszörnyedve nézik, hogy Orbán, Salvini, Kaczyński és társai mire, milyen gyalázatos célokra használják fel a keresztény hitet⁸. De ez a szélsőjobboldali „kereszténység” nemcsak a politikai ellenfelek kirekesztésére törekszik, hanem magát a kereszténységet is újra akarja definiálni. Salvini magát tartja az „utolsó jó kereszténynek”, miközben a magyar kormány egyik fő ideológusa Ferenc pápát szabadkőművesnek és az „ultraliberaliz-

mus” képviselőjének nevezi⁹ – hogy csak két különböző példát említsék. A kormány pedig a neki nem tetsző keresztény egyházaktól egyszerűen megvonja az egyházi státuszt. Aligha véletlen, hogy a Vatikán hevesen tiltakozott a kereszténység politizálása ellen, mondván, a „kereszt sosem lehet az identitás jele”¹⁰. Ne beszéljünk mellé, Orbán politikájának nincs köze a kereszténységhez, az nem más, mint kereszténynek mázolt nacionalizmus, idegenellenesség, kirekesztés rasszista felhangokkal.

Ugyanakkor becsapnánk magunkat, ha nem látnánk, hogy ennek az ideológiának, ennek a politikának vannak támogatói Európában, Amerikában, sőt a világ számos más országában is – gondoljunk Brazíliára vagy éppen Indiára. Orbán és társai ezt a gyűlöletpolitikát sikerrel adták el azoknak a választópolgároknak, akiket németül *Wutbürger*nek, angolul *angry white* mennek szoktak nevezni. Azokról a társadalmi csoportokról van szó, amelyek az elmúlt évtizedek társadalmi változásainak a nyomán – a legkülönbözőbb okokból – úgy érzik, hogy a társadalom peremére szorulnak, eddigi társadalmi státuszuk elvesztése, az elszegényedés fenyegeti őket. Ezeknek a zömükben alulképzett, alsó középosztálybeli embereknek a társadalmi, anyagi helyzete elbizonytalanodott, nem találják a helyüket, egyre kevésbé értik az őket körülvevő világot. Éppen ezért ellenségképeket keresnek, és az Orbán által is képvi-

⁶ https://hvg.hu/itthon/20180927_Kover_Re_melemhogy_visszaszorul_az_aberralt_nak_nevezhető_baloldal

⁷ <https://888.hu/pszicho/a-baloldaliak-hajla-mosabak-a-mentalis-betegsegekre-4228557/>

⁸ <https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/dec/25/the-guardian-view-on-the-rise-of-christian-nativist-populists-a-troubling-sign-of-things-to-come>

⁹ <https://www.magyaridok.hu/velemenysza-badkomuvesseg-es-papa-1647286/>

¹⁰ <https://www.theguardian.com/world/2018/jul/26/pope-francis-adviser-decries-matteo-salvini-policy-on-crucifix>

selt gyűlöletpolitika pontosan ilyen ellenségeképeket szolgáltat nekik. Ez a politika nem a világ megértését, a társadalmi változásokhoz való alkalmazkodást segíti, hanem artikulálatlan gyűlöletet termel. Ugyanakkor ez a politika felkínál a számukra olyan identitásmintákat is, amelyek elfogadása, az azokkal való azonosulás egyrészt segíti a mostani világ „megértését”, másrészt konkretizálja, kézzelfoghatóvá teszi az „ellenséget”. Éppen ezért ezek az emberek elfogadnak minden olyan politikát, sőt a diktatúrát is, ha úgy érzik, ez a politika őket védi.¹¹ Azaz a „fehér, keresztény, heteró” nem valamely konkrét társadalmi csoportot ír le, hanem egy, az előbbi értelemben vett identitásmintát, és ahhoz kapcsolódó politikai ideológiát, a „fehér nacionalizmus” ideológiáját fogalmazza meg, az ezzel való politikai, társadalmi azonosulás lehetőségét kínálja fel. Orbán pontosan ezt az utat követi. Amikor „népességcsere-ről” beszél¹², akkor tudatosan veszi át az *alt-right* és a fehér nacionalisták retorikáját. Amikor „családvédelemről” beszél, és azt mondja, hogy magyar gyerekekre és nem bevándorlókra van szükség, akkor ezzel arra utal, hogy fehér gyerekekre van szükség, és nem Európán kívüliekre, mert egyébként háttérbe szorul a fehér, keresztény, európai kultúra.¹³ Másként fogalmazva, Orbán és szö-

vetségesei különbséget tesznek élet és élet között, legyen minél több fehér, keresztény és minél kevesebb színes és nem keresztény gyerek. Mi ez, ha nem színtiszta rasszizmus? Amikor Orbán Soros Györgynek a migráció irányításában, szervezésében játszott szerepéről beszél, akkor közvetve, de mindenki számára érthető módon a zsidó összeesküvés és világuralom antiszemita elméletére utal, ami szerves részét képezi a szélsőjobboldali hagyományoknak. Amikor Orbán durván megkülönbözteti az iskolában „rendetlenkedő” cigány és az emiatt tanulni nem tudó magyar gyerekeket, akkor a fehér nacionalizmus, a szélsőjobboldali ideológia leggyalázatosabb hagyományaihoz nyúl vissza. És nem folytatom.

Magyarország az európai szélsőjobboldal, az Európában egyre erősödő fehér nacionalizmus, a gyűlöletpolitika központjává vált. A magyarországi cigánygyilkosságok, a szélsőjobboldali terrorcselekmények Norvégiától Új-Zélandig és az Egyesült Államokig, vagy éppen Németországig, az egyre erősödő antiszemitizmus pontosan mutatják, hogy ez a globális gyűlöletpolitika legradikálisabb formájában hova vezethet. Nem tehetünk úgy, mintha nem látnánk, hogy a kormány, a kormánypárt olyan irracionális gyűlöletkampányt folytat hazánkban is, amely lehetetlenné teszi a különböző politikai táborok közötti kommunikációt. Ennek az országnak azonban nem törzsi háborúkra, hanem meg egyezésre, okos kompromisszumokra, az emberi méltóság tiszteletben tartására van szüksége.

¹¹ <https://www.nytimes.com/2019/12/12/opinion/UK-election-politics-boris-johnson.html>

¹² https://mandiner.hu/cikk/20180608_orban_nepessegcsere_zajlik_europaban

¹³ <https://www.theguardian.com/world/2019/sep/06/viktor-orban-trumpets-far-right-procreation-anti-immigration-policy>